

УДК 338.2(477)

С. В. Іванов,

доктор економічних наук,

Міжнародний центр досліджень соціально-економічних проблем модернізації та розвитку кооперації, м. Полтава

МОДЕРНІЗАЦІЯ УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Нинішній етап розвитку України характеризується потребою в якісних перетвореннях практично у всіх сферах суспільного життя. Глобалізаційні процеси, які відбуваються у світі, призводять до необхідності реформування та модернізації суспільства. Проблеми і потреби модернізації в Україні вперше було визначено у статті академіка НАН України В. Гейця [1], а потім ідеї модернізації були покладені в основу Послання Президента України Верховній Раді України «Модернізація України – наш стратегічний вибір» [2]. Різні аспекти модернізації визначено в Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [3]. Водночас в Україні поки відсутній чітко окреслений навіть проект модернізації. Проте входження до системи світової економічної інтеграції робить завдання модернізації економіки та суспільства нашої країни пріоритетними.

Теоретики модернізації стверджують, що низький рівень розвитку суспільства детермінується традиційністю його економічних, політичних, соціальних та культурних характеристик. На шляху підвищення рівня розвитку таким суспільствам доведеться здійснити перехід від традиціоналізму до сучасності, який вже випробували на собі більш розвинені країни. Модернізація передбачає соціальні, економічні, політичні, культурні зміни, що зазнають суспільства традиційного типу в процесі його трансформації в суспільство сучасного типу. Культурний аспект модернізації найчастіше стоїть в центрі уваги теоретиків. Р. Інглхарт і К. Вельцель досліджують еволюції ціннісних установок жителів різних країн світу наприкінці ХХ ст. [4], С. Хантінгтон ставить проблему обмеженості самих можливостей глибоких культурних запозичень між цивілізаціями [5]. Висвітлюючи досвід чеської модернізації автори статті [6] відмічають, що просторовий аспект модернізації визначався для Чехії приналежністю країн Центральної Європи до європейсько-атлантичної культурної сфери, оскільки «тільки в цьому контексті можна чекати тут завершення процесів модернізації суспільства». Інтенсифікація культурних зв'язків з розвинутими країнами та вплив їх духовних цінностей та зразків поведінки відігравали значну роль у політиці модернізації [6, с. 35]. Схожі процеси відбуваються наразі і в Україні.

Сучасні теорії модернізації відмовляються від однобічного трактування модернізації як руху у напрямку західних інститутів та цінностей. Навпаки, визнається можливість власних оригінальних шляхів розвитку, національних моделей модернізації. Представник сучасної теорії модернізації Ш. Ейзенштадт висунув концепцію множинної модернізації, в основі якої лежить ідея, що модернізація і вестернізація – це не одне і те ж, західний зразок є лише одним з варіантів, і модернізація в різних країнах і культурах може йти різними шляхами [7, с. 27]. Соціолог відзначає, що хоча для суспільств, що модернізуються, «вихідна західна модель розвитку представляється найважливішою (і зазвичай амбівалентною) точкою відліку», різні життєві світи модерніти (сім'я, урбанізація, економічна організація, політичні структури, засоби масової інформації та індивідуальні орієнтації) були визначені й організовані в самих різних формах. Ідею «множинних модерніти», на його думку, найкраще розглядати «як історію постійної побудови і перебудови з безлічі культурних програм» [8, с. 2]. Польський соціолог П. Штомпка, підтримуючи тезу про безліч модернізацій, підкреслює важливість зв'язку модернізації з традицією даного суспільства, «його унікальною соціальною пам'яттю, культурною спадщиною, релігійними або ідеологічними переконаннями. Вони надають інтелектуальні і духовні ресурси для модернізаційних процесів як для влад, що використовують досвід і мудрість поколінь для проведення раціональної реформи, так і для народу, який у вкоріненому і нерозривному зв'язку з минулим знаходить захищеність буття під час хаосу і змін» [8, с. 122].

Для України, як і для інших країн, які мають прагнення модернізувати економіку і суспільство, слід враховувати низку загальних принципів, оскільки «картина невдач, зривів модернізації в різних країнах при всіх індивідуальних особливостях розвитку також містить і загальні риси» [10, с. 38]. Інституційна нерозвиненість, яка «тиражує формування гібридних неефективних інституціональних структур та відповідного їм середовища», розшарування населення за доходами, що зростає, регіональна асиметрія, неефективність державного управління, а саме адміністративні бар'єри розвитку підприємництва обмежують здійснення модернізації [11, с. 38].

Небезпека «патологічних зривів модернізації» міститься, на думку Ш. Ейзенштадта у наростанні конфліктів, типових для країн, що модернізуються, оскільки «... нові ціннісні орієнтири, втілення яких бажали багато громадян цих суспільств, вимагали відносно високого рівня узгодженості дій індивідів» [12]. Приділяючи значну увагу зривам модернізації у політичній сфері соціолог пояснює економічні зриви не стільки недорозвиненістю економічних систем, скільки «невідповідністю між бажанням модернізуватися та інституційною нездатністю підтримувати економічне зростання, між нестримним розпадом традиційної системи і неможливістю знайти порятунком в новій, модернізованій системі» [12]. Забезпечити зв'язок та налагодити нові відносини між різними громадськими групами на думку вченого мають нові регуляторні норми. В. Ляшенко [13] досліджуючи загальні і специфічні закономірності формування і реалізації регуляторних режимів, відмічає, що «регуляторні режими забезпечують стійке нормативне регулювання групи суспільних відносин, певної ділянки соціального життя». Держава, органи місцевого самоврядування та інші суб'єкти використовують різні засоби, які поєднуються різним способом, визначають специфіку того чи іншого режиму. В інформаційно-психологічному аспекті режими характеризують «не стільки спрямованість правового регулювання, скільки ступінь сприятливості його для інтересів певних суб'єктів права, бо він «витканий» з різноманітного поєднання стимулів і обмежень» [13, с. 49]. При цьому саме державі належить роль творця сприятливих умови для юридичних і фізичних суб'єктів господарювання в інтересах суспільства в цілому, а не тільки вузькокорисливих інтересів окремих верств і осіб [13, с. 40].

Ш. Ейзенштадт вважає, що «просуванню до повноцінної модернізації і стійкого зростання» заважає «повільне становлення нових інститутів», «які впроваджувалися б в стратегічні галузі суспільної структури і дозволяли б справлятися з різними викликами, що виникають ...». Вирішальне значення для модернізації інститути мають в роботах Д. Аджемоглу та Дж. Робінсона. Вчені розрізняють інклюзивні (*inclusive*) та екстрактивні (*extractive*) політичні та економічні інститути. При цьому політичні інститути визначають, якими будуть економічні інститути [14, с. 42]. Інклюзивні економічні інститути стимулюють економічну діяльність, зростання продуктивності через гарантію прав власності. Такі інститути «заохочують великі маси людей до участі в економічній діяльності, яка дає змогу розкривати їхні таланти й уміння, зробити вибір за власним бажанням» [14, с. 68]. Екстрактивні інститути мають протилежні властивості та «створені для відбирання доходів і благ в однієї суспільної групи на користь іншої» [14, с. 70].

Без інклюзивних інститутів неможливі розвиток технологій та освіти. Сталий економічний розвиток супроводжується технологічними покращеннями, які роблять фактори виробництва більш продуктивними. Такі покращення досягаються завдяки розвитку науки та діяльності підприємців, які мають стимули до впровадження її досягнень у прибуткові проекти. Технологічні досягнення пов'язані із освітою, вмінням, знаннями та ноу-хау робочої сили, які набуваються продовж усього життя. Інклюзивні інститути надають можливості людям обирати види діяльності й способи використання талантів, мобілізувати таланти своєї країни та залучати ззовні [14, с. 72-73].

Отже, інклюзивні інститути мають важливе значення для модернізації економіки та суспільства, а в їх центрі лежить гарантія прав власності, без якої неможна досягти інвестиційної активності та підвищення продуктивності праці. Д. Аджемоглу і Дж. Робінсон констатують, що «безпека прав власності, закон, публічні послуги та підтримка свободи укладати договори й здійснювати обмін лежать на державі, на інститутах зі здатністю примусово підтримувати порядок, запобігати крадіжкам і розбою та забезпечувати виконання договорів між приватними особами» [14, с. 69]. Для України нерозуміння цього важливого моменту унеможливорює соціальний та економічний розвиток.

Модернізація відноситься до тих соціальних змін, які стосуються інститутів різних суспільств. У дослідженнях модернізаційних процесів економісти і соціологи, як правило, використовують як об'єкт дослідження одні й ті ж інститути або процеси, завдяки яким вони виникають: соціальні, культурні, нормативні та інші зміни. В ході еволюції теоретичних впливів на проблему модернізації виникла теорія, яка пропонує «зовнішню» пояснення вирішальної ролі певних факторів розвитку країн. Так звана теорія залежності отримала найбільше розповсюдження у країнах третього світу. Представники теорії залежності пояснюють економічну відсталість країн третього світу не традиційними цінностями і інститутами, а «експлуатацією» передовими капіталістичними країнами. На думку прихильників теорії залежного розвитку індустріальні суспільства гальмують індустріальний розвиток у країнах третього світу. Вони нав'язують економічну політику, внаслідок чого «периферійні країни» вимушені орієнтувати економіки на експорт сільськогосподарської продукції, видобуток сировини і мінералів, знищення базових та слабкий розвиток сучасних галузей національної промисловості. Існування відносин залежності призводить до збільшення розриву в рівні економічного розвитку країн периферії, консервації технічної відсталості, поглиблення соціальної нерівності усередині країни.

Відповідно даної теорії система залежності між центром (провідними капіталістичними країнами) та периферією все ще підтримується і економіка України не виключення. Розвиток національної економіки характеризується залежністю від коливань сировинної кон'юнктури, старінням основних фондів, низьким рівнем інвестиційної активності та продуктивності праці. Сучасний стан української промисловості демонструє падіння виробництва, переважання сировинних галузей та галузей з низьким ступенем технологічної обробки продукції, але які мають попит на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Відносно стабільними є виробництво тих внутрішньоорієнтованих галузей, які задовольняють життєво важливі потреби населення в основних продуктах харчування (серед яких алкоголь та тютюн, що свідчить не на користь гідному рівню культури суспільства), та фармацевтична промисловість (див. рисунок). Тільки фармацевтична галузь демонструвала останніми роками зростання виробництва. Інші види високо- та середньовисокотехнологічних галузей (машинобудування, хімічне виробництво, виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення) зазнали значного падіння.

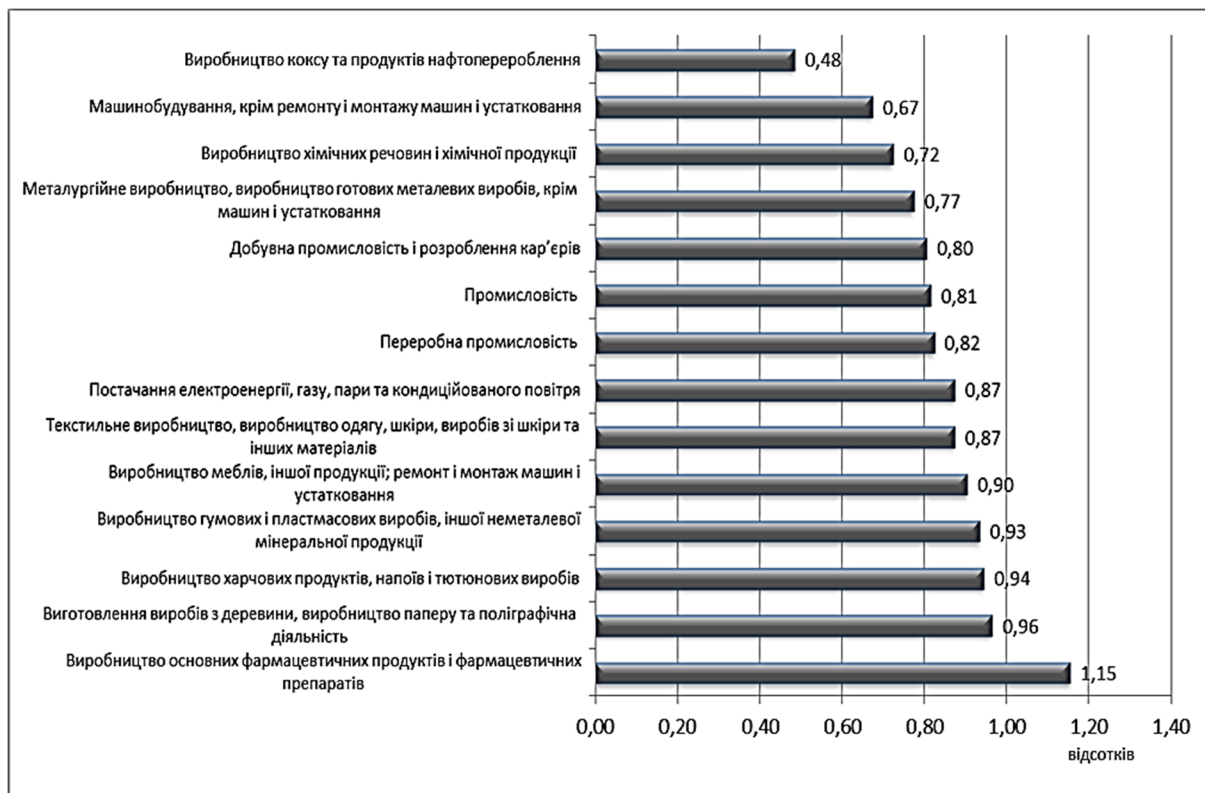

Рисунок. Індекси промислової продукції у 2010-2016 рр.

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики.

Посилаючись на роботу Джастіна Іфу Ліня¹ М. Зверяков констатує, що деякими західними дослідниками в рамках стандартного підходу до проблеми розробки промислової політики у країнах з перехідною економікою рекомендують спочатку отримувати вигоду в найбільш конкурентних у даний час продуктах, а накоплені інвестиційні ресурси реінвестувати в галузі з найбільш високою доданою вартістю². При цьому вважається, що орієнтація на високотехнологічні галузі завідомо приречена на невдачу. Український економіст не без підстав за-

певняє, що така позиція не може задовольняти Україну [15, с. 11]. Подібної точки зору підтримуються й інші економісти. В. Вишневський стверджує, що переломити сучасні несприятливі тенденції можна завдяки модернізації промислової системи, «з використанням переваг неоіндустріалізації, яка заснована на інноваціях та глобальних ланцюгах створення вартості» [19, с. 36.]. Схожої думки дотримується Ю. Кіндзерський. Він вважає, що галузева та технологічна структура промисловості має формуватися виходячи «з перспективної, вигідної для кра-

¹ Lin J. New Structural Economics: A Framework for Rethinking Development and Policy. – Washington, DC : World Bank, 2012. – P. 139.

² Останнім часом розгорнулися дискусії з приводу ролі видів економічної діяльності з віддачею, що убуває в «спеціалізації на бідності» держави і консервації її відсталості, і здатності видів діяльності з віддачею, що зростає забезпечувати «спеціалізацію на зростанні багатства» і стимулювання його розвитку [16; 17; 18].

їни спеціалізації у глобальному, європейському і внутрішньому вимірі, враховуючи наявні ресурси, внутрішні і зовнішні ризики та загрози, зокрема економічного, енергетичного, військового, екологічного характеру» [20, с. 29]. Впевненість у тому, що унікальність історії промислового розвитку, культури, життєвого середовища промислового розвитку мають стати дієвим фактором залучення людей, інвестицій, сучасних технологій для забезпечення динамічного розвитку економіки виражають М. Якубовський та В. Ляшенко [21].

Вирішення завдання модернізації економіки полягає у створенні нової індустріальної бази через збереження і розвиток високотехнологічних виробництв, які виготовляють продукцію для внутрішнього і зовнішнього ринків, формування ефективної структури економіки, де частка нових результатів була б відносно висока, а динамізм і перспектива такої структури перевершували аналогічні параметри сировинного комплексу країни [22]. Отже, модернізація промисловості, неможлива без *реіндустріалізації*, економічна суть якої полягає у стимулюванні економічного зростання за рахунок державного бюджету, з метою модернізації застарілих та появи нових галузей промисловості [23, с. 8]. Концепція реіндустріалізації виникла в контексті вирішення проблеми відновлення нового і якісного промислового розвитку на базі високих технологій та значних інвестицій у людські ресурси та науково-дослідну діяльність. В Україні фінансування наукової діяльності знижується з кожним роком (1,2% ВВП у 1998 р. проти 0,6% ВВП у 2014 р.) [24]. При цьому урядові документи продовжують декларувати розвиток високотехнологічних виробництв, визначаючи його головним пріоритетом промислової політики [25].

На думку соціолога П. Штомпки «модернізація має включати в себе реформи зверху, а також мобілізувати людей» [9, с. 122]. Для перетворення нового знання в інновації та впровадження їх у виробничий процес необхідно, щоб кожний рівень простору та якомога більша частина населення забезпечували «ефекти результативності продуктивного використання нового знання, що зростає» [26, с. 11]. А це означає важливість регіонального рівня в інноваційному розвитку. Виконання регіонами ролі «локомотиву» інноваційного розвитку економіки є можливим за умов розширення повноважень місцевих органів влади та територіальних громад. Для цього необхідно виконання реформи децентралізації, а саме – забезпечення продовження формування адміністративно-територіальних одиниць базового рівня – громад, ефективного розмежування за принципом субсидіарності повноважень органів місцевого самоврядування різних рівнів, а також органів місцевого самоврядування та органів державної влади. Як вже зазначалось, модернізація неможлива поза

збереженням української самобутності та національної ідентичності. Визначальним фактором цього є забезпечення індивідуальних властивостей українських громад, для кожної з яких характерні культурні, економічні особливості розвитку, традиції та звичаї. Одним з найбільш гарантованих національних способів охорони та захисту українських цінностей є не тільки передача усіх необхідних повноважень та відповідальності на рівень місцевого самоврядування та забезпечення відповідними ресурсами, а й формування культури участі кожного в житті громади, ощадливого ставлення до території та її ресурсів, збереження унікальних традицій в промисловому виробництві.

Останнім часом в регіональній політиці досягнуто певні результати:

розвиток більшості регіонів характеризувався активізацією економічної діяльності зокрема, поступовим відновленням роботи промислового комплексу (найбільший темп зростання в Одеській (19,4%), Житомирській (14,0%), Кіровоградській (10,9%) областях), зростанням активності у сфері будівництва (найбільший темп зростання в Кіровоградській (84,2%), Житомирській (82,2%), Полтавській (47,1%) областях), зміцненням фінансової основи місцевого розвитку (найбільший темп зростання в Тернопільській (43,4%), Вінницькій (40,7%), Івано-Франківській (39,9%) областях), відновленням інвестиційної діяльності (найбільший темп зростання в Луганській (68,2%), Запорізькій (64,9%), Одеській (63,6%) областях) [27];

запроваджено нову модель міжбюджетних відносин. Головною відмінністю нової системи вирівнювання є скасування дотації вирівнювання (вилучення) і запровадження базової (реверсної) дотації, а також освітньої субвенції, медичної субвенції, субвенції на забезпечення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру. Цими змінами впроваджено механізм, за якого держава шляхом надання спеціальних трансфертів (субвенцій) повністю бере на себе відповідальність щодо фінансового забезпечення поточних видатків установ медичної та освітньої сфери, що належать до повноважень місцевих бюджетів і складають значний обсяг у їх видатках. В результаті у 2016 р. до місцевих бюджетів надійшло 170,6 млрд грн, що на 41,7% більше, ніж у 2015 р. [28];

успішно виконується першочергове завдання реформи місцевого самоврядування – створення спроможних територіальних громад, яким передаються додаткові повноваження та значні фінансові ресурси. Відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» протягом 2015-2016 рр. утворено 366 добровільно об'єднаних територіальних громад, у які об'єдналося близько двох тисяч сільських, селищних, міських рад;

затверджено Державну програму розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 рр., якою передбачено реалізацію 25 проектів та 55 заходів транскордонного співробітництва.

Водночас існують певні труднощі у реалізації регіональної політики та виклики, під впливом яких вона формується:

розвиток регіонів залишається вкрай асиметричним. За показником валового регіонального продукту, який характеризує рівень розвитку економіки регіону, у 2016 р. різниця між найкращим значенням (Полтавська обл.) та найгіршим значенням (Чернівецька обл.) складала 3,3 рази, а це означає наявність суттєвих відмінностей у величині економічного ресурсу регіонів для подальшого розвитку;

дотаційність місцевих бюджетів свідчить про неефективність системи фінансового вирівнювання: централізоване збалансування місцевих бюджетів та покриття розриву між їх доходами та видатками. Частка міжбюджетних трансфертів у структурі доходів місцевих бюджетів за аналізований період становила у 2016 р. 53,4%, що хоча і менше показника минулого року на 5,7 в.п., але все одно залишається доволі високим, а доходи місцевих бюджетів недостатніми для покриття видатків [28];

кошти Державного фонду регіонального розвитку повністю не освоюються. Відповідно до Моніторингу використання коштів ДФФР за 2016 р. жоден регіон не використав повністю кошти цього інструменту сталого розвитку. Найменший рівень використання був у Запорізькій області (53,3%), Луганській (56,6%) та Донецькій (75,5%) областях;

Проблеми соціально-економічного розвитку регіонів обмежують процеси модернізації суспільства. Для їх вирішення мають бути оновлені інструменти регулювання регіонального розвитку, удосконалені механізми їх використання, зміцнені інституції, які опікуються питаннями регіонального розвитку [29, с. 7].

У сучасному суспільстві підвищується соціально-економічне значення знань. Місцеві знання та взаємодія мають вирішальну роль у територіальних вбудованих регіональних та національних інноваційних системах із диференціацією по регіонах. Деякі дослідники стверджують, що реальних регіональних інноваційних систем не існує, а регіони – це всього лише місце дій національних інноваційних систем і вони локального ніяк не впливають на інноваційну політику держави [30]. Однак на захист існування регіональних інноваційних систем свідчить те, що близькість виробників та споживачів важлива у процесах організаційного та соціального навчання, довіра до віддалених мереж мінімальна. Важливість довіри як необхідного інституту економіки, заснованої на знанні, підкреслюється багатьма дослідниками [31-35]. Економічний сенс довірчих відносин полягає в тому, що вони створюють умови

для економії на трансакційних витратах, зокрема, на витратах пошуку інформації, укладання контрактів, контролю виконання, сприяють передачі неявних знань і тим самим впливають на розвиток інновацій. З точки зору створення довіри, регіон має перевагу перед країною в цілому. Територіальна система виробництва передбачає стан близькості як сприятливого чинника для співпраці між учасниками виробничого процесу. Географічна і культурна близькість стає особливо важливою в умовах інноваційного розвитку, оскільки встановлені норми і стандарти застаріли, а накопичені масиви інформації не можуть передати характеристики інноваційних процесів, і з цього боку безпосередню взаємодію, локальне спілкування і загальний культурний досвід набувають вирішального значення для інформаційного обміну та розвитку інновацій. Тому саме регіони і муніципалітети в новій економіці мають найкращу перспективу в оволодінні конкурентною перевагою в поширенні і отриманні знань [31].

Вважається, що реформа децентралізації управління, яку розпочато в Україні, надасть можливість місцевим органам влади впливати на умови життя населення і розвиток економіки території. Децентралізовані системи дають можливість місцевим органам управління створювати основу для прийняття оптимальних для даної території рішень. Однак організаційний потенціал осіб, які приймають рішення на локальному рівні не може бути реалізований повною мірою в умовах обмеженості бюджетних ресурсів.

Місцеві особливості регіонів та міст все частіше оцінюються виключно в рамках економіки, заснованої на знаннях, економічній ролі культури, креативної складової. У зв'язку з високим ступенем залежності інновацій від навчання, в теорію регіонального розвитку останнім часом увійшла концепція «регіон, що навчається», яка пов'язана із поняттями «економіка знань» та «суспільство, що навчається».

Роль знань має враховуватись як в стратегіях розвитку окремих секторів, так і у програмах модернізації промисловості. В роботі [21, с. 193] пропонується розробити Національний модернізаційний проект, який би розвинув інтелектуальний, науковий, виробничий і кадровий потенціал промислових регіонів, передбачив досягнення високих якісних стандартів виробництва. Підтримуючи думку економістів, слід додати, що у цьому проекті має бути чітко визначена роль та місце владних органів усіх рівнів, бізнесу, науки, освіти, місцевих громад у реалізації національного плану модернізації, досягнення його кінцевих результатів, які дозволять підвищити конкурентний статус країни та забезпечити гідне життя населення.

Наведений огляд сучасних поглядів на процеси модернізації в світі та Україні дозволяють зробити такі висновки:

пріоритетні завдання модернізації українського суспільства та економіки визначаються не тільки процесами глобалізації, які відбуваються у світі, а й проблемами неоіндустріального розвитку промисловості;

модернізація не означає повні соціальні зміни та абсолютну новизну. Вона має ґрунтуватися на «соціальній пам'яті, культурній спадщині, унікальності історії промислового розвитку». При цьому обов'язковим є врахування загальних принципів та «зривів модернізації», досвід яких накопичено у розвинутих країнах;

визнаючи важливість у процесах модернізації глобалізації і концентрації на взаємодії на європейському та національному рівні слід враховувати велике значення регіонального рівня модернізації. Виконання регіонами ролі «локомотиву» інноваційного розвитку економіки є можливим за умов розширення повноважень місцевих органів влади та територіальних громад, наявності власних ресурсів, необхідних для реалізації всього комплексу завдань модернізації, які вирішуються на даній території.

Література

1. **Гець В.М.** Либерально-демократические основы: курс на модернизацию Украины. *Економіка України*. 2010. №3. С. 4-20.
2. **Модернізація** України – наш стратегічний вибір: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України, 2011. – 416 с.
3. **Про затвердження** Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова КМУ від 06.08.2014 р. № 385 [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-p/paran11#n11>.
4. **Инглхарт Р., Вельцель К.** Модернизация, культурные изменения и демократия: Последовательность человеческого развития. Москва: Новое издательство, 2011. – 464 с.
5. **Хантингтон С.** Столкновение цивилизаций. URL: http://gradaran.mskh.am/sites/default/files/%20Самюэль.%20Столкновение%20цивилизаций_0.pdf.
6. **Трансформація** и модернизация чешского общества / Манохин П., Кухарж П., Мюллер К., Тучек М., Гатнар Л., Червенка Я. *Социологические исследования*. 2002. №7. С. 32-48.
7. **Eisenstadt S.N.** Some Observations on Multiple Modernities. Reflections on Multiple Modernities: European, Chinese and Other Interpretations. Dominic Sachsenmaier, Shmuel Noah Eisenstadt, Jens Riedel. – BRILL, 2002.
8. **Eisenstadt, S. N.** Multiple Modernities. *Daedalus*. Vol. 129. N0. 1. Winter 2000, pp. 1-29.
9. **Штомпка П.** Модернизация как социальное становление (10 тезисов по модернизации) *Экономические и социальные перемены: факты, тенденции, прогноз*. 2013. №6(30). С. 119-126.
10. **Плискевич Н.М.** Возможности трансформации в России и концепция Норта-Уоллсис-Вайнгаста. Статья 1. Срывы модернизации: вчера и сегодня. *Общественные науки и современность*. 2013. №5. С. 37-50.
11. **Вольчик В.В., Кот В.В.** Институциональные изменения в контексте модернизации хозяйственных порядков. *Journal of Institutional Studies (Журнал институциональных исследований)*. 2013. Т.5. №4. С. 36-57.
12. **Эйзенштадт Ш.** Срывы модернизации. *Неприкосновенный запас*. 2010. № 6(74). URL: <http://magazines.russ.ru/nz/2010/6/e4.html>.
13. **Ляшенко В.И.** Финансово-регуляторные режимы стимулирования экономического развития: введение в экономическую режимологию: моногр. / В.И. Ляшенко; НАН Украины, Ин-т экономики пром-сти. Донецк, 2012. 370 с.
14. **Аджемоглу Д., Робинсон Дж.** Чому нації занепадають / пер. з англ. Олександр Дем'янчука. Київ, Наш формат, 2017. 440 с.
15. **Зверяков М.** Промислова політика ат механізм її реалізації. *Економіка України*. 2016. №6. С. 3-18.
16. **Унковская Т.** Как Украине вырваться из ловушки бедности. *Зеркало недели*. 2016. №6 (19 февраля). URL: <http://gazeta.zn.ua/macrolevel/kak-ukraine-vyrvatsya-iz-lovushki-bednosti-.html>.
17. **Гець В.** Економіка України 2016 року. *Бізнес*. 14.03.2016. URL: http://www.business.ua/politics/ekonom_ka_ukra_ni_2016_roku-282704/?SECTION_CODE=politics&ELEMENT_ID=282704.
18. **Осипов В.С.** Базовые предпосылки притока частных инвестиций. *Вестник института экономики РАН*. 2014. №. 3. С. 118-126.
19. **Вишневський В.П.** Глобальна неоіндустріалізація та її уроки для України. *Економіка промисловості*. 2016. №8. С. 26-43.
20. **Кіндзерський Ю.** Антикризова промислова політика: варіант вітчизняного концепту. *Вісник НАН України*. 2016. №10. С. 27-42.
21. **Якубовський М.М., Ляшенко В.І.** Модернізація економіки промислових регіонів: спроба концептуалізації. *Вісник економічної науки України*. 2016. №1 (30). С. 188-195.
22. **Сухарев О.С.** Інститути регіонального розвитку: концептуально-практичний аналіз організаційних змін. *Економічний аналіз: теорія і практика*. 2012. №4 (259). С. 2-12.
23. **Мамедов О.** Нам нужна не реіндустріалізація, нам нужна неекономізація. *Terra Economicus*. 2016. №4. Т. 14. С. 6-13.
24. **Research and development expenditure (% of GDP)**. *Data-bank.worldbank.org*. 2016. URL: <http://data.worldbank.org/indicator/GB.XPD.RSDV.GD.ZS?view=chart>.
25. **Про програму** діяльності Кабінету Міністрів України: Постанова Верховної ради України від 14.04.2016 р. № 1099-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 18. Ст.208.
26. **Татаркин А.И.** Модернизационное обновление российского пространства на основе инновационных инициатив. Регион: экономика и социология. 2016. №1(89). С. 6-33.
27. **Основні** тенденції соціально-економічного розвитку регіонів (станом на 11.08.2017 р.). Офіційний сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. URL: <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/>

uploads/2017/07/Osnovni-tendentsiyi-sotsialno-ekonomichnogo-rozvitku-regioniv1.pdf. 28. **Бюджетний** моніторинг:аналіз виконання бюджету за 2016 рік. URL: http://www.ibser.org.ua/sites/default/files/kv_iv_2016_monitoring_ukr_0.pdf. 29. **Власюк О.С.** Соціально-економічний розвиток регіонів України в умовах децентралізації влади: виклики, загрози, нові механізми. *Регіональна економіка*. 2016. №3. С. 5-9. 30. **Uyarra E., Flanagan K.** From region system of innovation to regional as innovation policy spaces. *Environmental and Planning*. 2010. P. 681-696. 31. **Maskell P.** Social Capital, Innovation and Competitiveness. *Business Studies. Work. Paper*. 2001. P. 2-18. 32. **Калюжнова Н.Я.** Конкурентоспособность регионов: теория и методология анализа в контексте современного экономического развития. Автореферат диссертации на соискание доктора экон. наук. URL: <http://economy-lib.com/konkurentosposobnost-regionov-teoriya-i-metodologiya-analiza-v-kontekste-sovremennogo-ekonomicheskogo-razvitiya#ixzz4A3afStJS>. 33. **Лібанова Е.М.** Модернізація економіки України в контексті соціальних викликів. URL: <http://dse.org.ua/arhivce/15/2.pdf>. 34. **Іванов С.В.** Створення регіональних інноваційних систем у межах економічних районів – майбутнє України. *Економічний вісник Донбасу*. 2017. №2. С.187-195. 35. **Ляшенко В. І., Підричева І. Ю.** Регіональні наукові центри НАН України та МОН України як ядро розбудови регіональних інноваційних систем в умовах децентралізації. *Економічний вісник Донбасу*. 2017. №1. – С.13-20.

Іванов С. В. Модернізація України: сучасні погляди та можливості

В статті показано, що пріоритетні завдання модернізації українського суспільства та економіки визначаються не тільки процесами глобалізації, які відбуваються у світі, а й проблемами неоіндустріального розвитку промисловості. Аналіз теоретичних положень неомодернізму та сучасних поглядів вітчизняних економістів дозволяють дійти висновку про те, що модернізація в Україні має ґрунтуватися на культурній спадщині, територіальній самобутності, унікальності історії промислового розвитку регіонів. При цьому обов'язковим є врахування загальних принципів та «зривів модернізації», досвід яких накопичено у розвинутих країнах. Виконання регіонами ролі «локомотиву» інноваційного розвитку є можливим за умов розширення повноважень місцевих органів влади та територіальних громад, наявності власних ресурсів, необхідних для реалізації всього комплексу завдань модернізації, які вирішуються на даній території.

Ключові слова: модернізація, промисловість, регіон, інститути.

Іванов С. В. Модернизация Украины: современные взгляды и возможности

В статье показано, что приоритетные задачи модернизации украинского общества и экономики определяются не только процессами глобализации, которые происходят в мире, но и проблемами неоиндустриального развития промышленности. Анализ теоретических положений неомодернизма и современных взглядов отечественных экономистов позволяют сделать вывод о том, что модернизация в Украине должна основываться на культурном наследии, территориальной самобытности, уникальности истории промышленного развития регионов. При этом обязательным является учет общих принципов и «срывов модернизации», опыт которых накоплен в развитых странах. Выполнение регионами роли «локомотива» инновационного развития возможно в условиях расширения полномочий местных органов власти и территориальных общин, наличия собственных ресурсов, необходимых для реализации всего комплекса задач модернизации, которые решаются на данной территории.

Ключевые слова: модернизация, промышленность, регион, институты.

Ivanov S. Modernization of Ukraine: modern views and opportunities

The article shows that the priority tasks of modernization of Ukrainian society and economy are determined not only by globalization processes taking place in the world, but also by problems of neoindustrial development of industry. The analysis of the theoretical positions of neo-modernism and contemporary views of domestic economists suggests that modernization in Ukraine should be based on cultural heritage, territorial identity and uniqueness of the history of industrial development of the regions. At the same time, it is mandatory to take into account the general principles and "breakdowns of modernization", the experience of which has been accumulated in the developed countries. Implementation by regions of the role of the "locomotive" of innovation development is possible in the context of the expansion of the powers of local authorities and territorial communities, the availability of own resources necessary for the implementation of the whole complex of modernization tasks that are solved in this territory.

Keywords: modernization, industry, region, institutes.

Стаття надійшла до редакції 07.09.2017

Прийнято до друку 12.09.2017